

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Швардак М. В.,

к.пед.н., доцент
Мукачівський державний університет

Засанська А. В.

студентка спеціальності
«Початкова освіта», ОС «Магістр»
Мукачівський державний університет

Головна мета сучасної освіти – формування основи для самореалізації особистості, яка стає можливою за умови створення умов для самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчого потенціалу учня. Багаторічний досвід роботи вчених у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що розв’язання проблеми особистісно орієнтованої освіти і її продуктивності пов’язане з інтеграцією змісту освіти.

Пошук шляхів удосконалення системи шкільної освіти сприяє відродженню та широкому впровадженню інтегральної освітньої технології. На важливості інтеграції навчального змісту неодноразово наголошували прогресивні педагоги всіх часів. Спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще у Аристотеля, Демокрита, Піфагора. Концепція інтеграції освіти була запропонована Я. А. Коменським, який вважав, що для формування цілісної системи знань важливо послідовно встановлювати зв’язки між навчальними предметами. «Усе, що перебуває у взаємозв’язку, має вивчатися в такому ж зв’язку» [2].

Теоретико-методологічні засади інтегральної технології ґрунтуються на основних положеннях системно-синергетичного (В. Андрущенко, В. Лутай, О. Остапчук, І. Пригожин, Г. Нестеренко та ін.), інтегративного (С. Гончаренко, К. Гуз, В. Ільченко, Ю. Мальований та ін.), особистісно-діяльнісного (О. Киричук, В. Кремень, С. Подмазін, О. Савченко, А. Хуторський, І. Якиманська та ін.) підходів. Найбільш повно інтегральну технологію навчання розкрила професор О. Мариновська. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров’я школярів, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності [3].

Сьогодні інтеграція перебуває в актуалітеті відповідно до основних положень Державного стандарту початкової освіти, який спрямовує освітній процес на впровадження у школах інтегрованих курсів, блочного навчання тощо [1].

В Україні принцип інтеграції визначається пріоритетним у реформуванні освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації. Інтеграція навчального матеріалу сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання: школяр сам може обирати «ключові» знання з різних предметів, спираючись на власний досвід, набутий в процесі навчання та спілкування.

По суті, інтеграція має на меті закласти основи цілісного уявлення про природу і суспільство, сформувати власне ставлення до законів їх розвитку. Ось чому молодшому школяреві важливо подивитись на предмет або явище дійсності з різних сторін: розділити логічне та емоційне сприйняття художнього твору і науково-пізнавальної статті.

О. Мариновська визначає інтегральну технологію як побудову освітнього процесу на основі виявлення в різних навчальних предметах однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій, закономірностей тощо) і поєднання їх у якісно нову цілісність з метою створення життєствердного образу світу дитини [3].

Технологічний концепт розкриває сутність та особливості інтегральної технології навчання, механізм її впровадження у практику роботи вчителів початкових класів.

Мета технології – створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації особистості школяра шляхом формування цілісних знань про об'єкт пізнання.

Методичною основою інтегрованого підходу є встановлення внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у засвоєнні основ наук і розумінні закономірностей навколишнього світу. А це можливо за умови багаторазового повернення до одного й того самого поняття на різних уроках, його поглиблення та збагачення, виокремлення доступних даному віку суттєвих ознак цього поняття. Отже, за основу інтеграції може бути взятий будь-який урок з його усталеною структурою та логікою проведення, у зміст якого буде включена та група понять, яка належить до даного навчального предмету. До інтеграції уроку залучаються знання, результати аналізу поняття з точки зору інших наук, навчальних предметів. Наприклад, група понять «зима», «мороз», «холоднеча», «хуртовина» розглядається на уроках української мови, літературного читання, «Я досліджую світ», мистецтва [2].

Які професійно-педагогічні проблеми може вирішити інтегральна технологія? Якщо в процесі навчання учні слабо сприймають предметний матеріал чи не розуміють його, бо у них ще недостатньо розвинене системне мислення, якщо процес формування цілісних знань є утрудненим, що пов'язано з неналежним рівнем усвідомлення суттєвих та несуттєвих ознак об'єкта вивчення, то запропонована інтегральна технологія навчання сприятиме їх вирішенню, але... за умови: якщо вчитель готовий до її застосування.

Практична реалізація ідеї інтегрованого навчання матиме і додатковий ефект – сприятиме розвитку образного, емоційно ціннісне ставлення дітей до навчання, бо діти краще розумітимуть навчальний матеріал на міжпредметній основі, що є запорукою успішного формування не тільки предметних компетентностей учнів, але й ключових, зокрема, вміння вчитися [3].

Таким чином, інтеграція навчальних предметів не заперечує предметної системи. Вона є можливим шляхом її вдосконалення, подолання недоліків, спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між предметами. Прикладом внутрішньопредметної інтеграції є систематизація знань усередині певного предмету – перехід від розрізнених фактів до їх системи в процесі відкриття нового закону, уточнення картин світу. Інтеграція цього рівня спрямована на поєднання матеріалу у великі блоки, що веде до зміни структури змісту предмету. Особливість цієї форми полягає в тому, що учні, тримаючи в полі зору вихідну проблему, розширюють і поглиблюють коло пов'язаних з нею питань.

Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це окремі короточасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття.

Плануючи проведення інтегрованих уроків, доцільно завчасно проаналізувати навчальні програми, зіставити матеріал різних навчальних предметів, визначити близькі за змістом теми, вибрати принципово важливу тему.

Учителю слід завчасно передбачити місце інтегрованого уроку в системі уроків за календарно-тематичним плануванням, узгодивши з іншими формами організації освітнього процесу, зокрема, технологічними уроками (інтерактивний, особистісно орієнтований тощо).

Особливістю інтегрованого уроку є те, що на ньому поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначити головну мету даного інтегрованого уроку, те, як він сприяє цілісності навчання, формуванню знань на якісно новому рівні.

Урок повинен підпорядковуватись головній меті, а не бути безладною мозаїкою окремих картин. Тому планувати інтегровані уроки слід заздалегідь, зіставляючи матеріал різних предметів, визначаючи теми, близькі за змістом або метою використання. Адже до проведення інтегрованих уроків готуватись треба не лише вчителю, а й учням.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- виявлення здібностей учнів та їхніх особливостей;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивальної функції навчання [2].

Найдоцільніше проводити інтегровані уроки з метою узагальнення і систематизації знань учнів у рамках вивчення важливої програмової теми. Однак, як показує практика, їх вибір обумовлений метою та завданнями

вчителя, тому інтеграція змісту можлива і на комбінованих, засвоєння нових знань, засвоєння вмінь і навичок, застосування знань, умінь і навичок.

Вимоги при підготовці до інтегрованого уроку:

- психологічно підготуватися до проведення уроку на інтегрованій основі;
- з'ясувати чи готові діти дидактично і психологічно до проведення таких уроків;
- визначити мотивацію інтегрованого уроку;
- уточнити, чи доцільно з даними предметами чи темами інтегрувати даний урок;
- продумати, як активізувати опорні зв'язки, що будуть синтезувати знання про явище в нових умовах;
- урок повинен бути практично спрямований, сприяти розширенню ерудиції і світогляду учнів.

Інтегровані уроки за формою організації та проведення можуть бути не тільки традиційними, а й нетрадиційними (уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-проекти, урок-гра, урок-конкурс, урок-інтерв'ю, уроки-фантазії і мислення та інші).

Нестандартні або нетрадиційні уроки справді відрізняються від звичних комбінованих уроків і метою, в якій переважає орієнтація на розвиток творчих здібностей, інтересів, нахилів учнів, їхніх специфічних умінь, на отримання певних знань чи вироблення окремих загальнонавчальних умінь, відсутністю послідовності елементів уроку, наявністю в структурі уроку ознак інших форм навчання.

Для нестандартних уроків характерні: колективні види роботи, активізація пізнавальної діяльності, партнерський стиль взаємовідносин, цікавість до навчального матеріалу, творчість, зміна ролі вчителя, нестандартні підходи до оцінювання.

Різновидом інтегрованих уроків є бінарні уроки. Їх відмінність полягає у тому, що інформація з різних навчальних предметів подається окремими блоками. Як правило, їх об'єднує навчальна тема. Такі уроки часто проводяться із залученням асистента. Його роль можуть виконувати батьки учнів, учителі музичного чи образотворчого мистецтва, медсестра тощо.

Широко популярна тематична інтеграція. Уроки проводяться за розкладом, наприклад: українська мова, літературне читання, математика, мистецтво, але весь матеріал занять, усі завдання підбираються відповідно до однієї загальної теми.

Перевагами тематичної інтеграції є:

- краще засвоєння учнями матеріалу;
- розуміння ними зв'язків між навчальними дисциплінами;
- посилена позитивна мотивація школярів до навчання;
- можливість вільного спілкування;
- відповідальність за свою роботу;
- оцінювання роботи кожного учня [2].

Дуже важливо, щоб учитель не керував дітьми і не робив усе за них, а лише допомагав їм, забезпечував необхідними матеріалами, джерелами інформації.

Діти повинні відчувати, що вони працюють разом з учителем, а не роблять щось для нього.

Комплексне застосування знань з різних предметів – це закономірність сучасного життя, яке вирішує складні суспільні, технічні та технологічні завдання. Уміння комплексного застосування знань, їх синтезу, перенесення ідей та методів з однієї науки в іншу лежить в основі творчого підходу до наукової, навчальної, художньої діяльності людини в сучасних умовах науково-технічного прогресу. Озброєння учнів такими вміннями – актуальне завдання початкової школи, яке диктується тенденціями інтеграції в науці та практиці і розв'язується за допомогою інтеграції знань.

Отже, реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів, навчальних тем і проблем, створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний підхід в напрямку розробки інтегрованих підручників, впровадження інтегрованих курсів, проведення інтегрованих уроків та використання системи інтегрованих навчальних завдань.

Список літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 р. [Електронний ресурс]: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

2. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів: Матеріали інтернет-семінару / уклад. Л.Н.Добровольська, В.О.Чорновіл. – Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. – 183 с.

3. Мариновська О. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики / Оксана Мариновська // Початкова освіта. – 2011. – № 32 (608). – С. 3-5.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>